

POSITION

DEN STORE FILM OM GRØNLAND

Hvor skal man lede, og hvor skal man søge, hvis man vil vide mere?

IBEN MONDRUP SALTO

For et par måneder siden deltog jeg i en temadag på min arbejdsplads. Emnet for dagen var dialog. Begrebet blev tematiseret og bearbejdet ud fra forskellige metoder, blandt andet blev vi udsat for en eksemplarisk diskussion, hvori vi blev gjort fortrolige med dialogens forskellige niveauer.

Denne artikel skal ikke handle om temadag eller arbejdsplads, men nok om dialog – om end jeg bruger dialogen i billedlig forstand og i et andet regi. Den skal også handle om forståelse – eller mangel på samme, om hvordan vi anskuer hinanden hen over historiske bånd og skel. Det, jeg vil frem til her i indledningen, er en udtalelse, der faldt i den eksemplariske dialog (som handlede om den kommende metroring omkring København), på foranledning af en af mine kolleger. Bemeldte kollega var stærk modstander af placeringen af den metrostation, som skal have udgang på det smukke gamle torv på Gammel Strand. En metrostation netop dér vil – mente min kollega – omdanne Gammel Strand til et nyt Christianshavns Torv, hvilket vil sige til et uskønt samlingssted for pølsevogne og grønlandere.

Ingen i forsamlingen reagerede på denne udtalelse, hverken positivt eller negativt. Samtlige tilstedeværende forstod og accepterede tilsyneladende det anvendte billede (med grønlanderne på torvet) som et gyldigt og værdibetonet indlæg i debatten. Det er meget tankevækkende, synes jeg.

Den desværre alt for sejlivede kliché

Det sker ganske ofte, at jeg støder på udtalelser, der på forskellig vis refererer til den fulde grønlander, nærmest som var det et fænomen. Men jeg hører lige så ofte folk oprigtigt beklage sig over, at det er noget nær det eneste billede, de har af Grønland. Sulten efter at få suppleret dette billede med andet end dets

modsætning, den kajakroende fanger, er tilsyneladende stor, for langt de fleste formår alligevel at se ud over rygradsracismen. De ved jo godt, at der er mere til Grønland end den famøse fyldebøtte og den stolte storfanger. Men hvor skal man lede, og hvor skal man søge, hvis man vil vide mere?

I det danske medielandskab dukker der jævnligt produktioner op, der tager livet med Grønland: avisartikler, tv-programmer, dokumentarfilm, bøger osv. Produktionerne er resultatet af herboende journalisters, filmfolks og skribenters optagethed af Grønland, og som sådan formidler de et eksternt blik på de forhold, der søges indkredset. Der skal ikke herske tvivl om, at mange af disse grønlandsbilleder er lavet af et godt hjerte og med en oprigtig ambition om at ville levendegøre Grønland for en bredere offentlighed. Men desværre (må jeg sige) formår hovedparten af arbejderne sjældent at løfte sig ud over klicheen, idet fokus på én eller anden måde altid lander på de samme emner, nemlig det socialt set hårdt prøvede, men smukke land og dets befolkning. Det efterlader naturligvis modtageren, den videbegærlige forbruger i Danmark, forvirret over at opleve klicheen blive mere eller mindre cementeret og ophøjet til sandhed, som det desværre ofte sker, når noget har været igennem medierne.

Den kollektive dårlige samvittighed

Grønland er i sandhed en overordentlig stor og uoverskuelig størrelse at gøre sig klog på og specielt, fordi landet ligger så pokkers langt væk. Hvis ikke det var, fordi vi havde en historie til fælles, ville vel kun de færreste interessere sig for, hvad der foregik deroppe. Men netop den fælles historie har gjort, at vi har lært, at vi skal forsøge at forstå – det er en del af vores grunduddannelses pensum.

Min teori er, at det er den kollektive dårlige samvittighed, der er drivkraften i interessen for Grønland. Altså den dårlige samvittighed, der følger i kølvandet på den uomgængelige erkendelse, at der op igennem århundrederne faktisk var tale om et uværdigt forhold grønlandere og danskere imellem, og at skurken i det forhold – kort fortalt – naturligvis var danskeren. Det er en erkendelse, der forpligter.

Traditionelt set er vidnesbyrd om såvel den grønlandske som de øvrige koloniers historier først og fremmest blevet formidlet igennem en eurocentrisk optik. Igennem flere århundreder er der strømmet efterretninger og historier fra Grønland til Danmark. Antropologien og dens beskrivende praksis, etnografien, har indsamlet, registreret og beskrevet Grønland og grønlandere på kryds og på tværs. Og således har det været muligt i ét eller andet omfang at gøre sig fortrolig med det fremmede i det arktiske i form af farverige fortolkninger fra det, man betragtede som civilisationens vugge.

Med den postkoloniale vending, der i 1980'erne udmøntede sig i et eget emnefelt omkring teoretikere som blandt andre Edward Said, Homi Bhabha og James Clifford, der har blik for de repræsentationelle aspekter ved historieskrivningen, er fulgt en markant anden måde at læse og tolke den koloniale historie på. Mange, der beskæftiger sig med kulturmødeteorier i dag, er enige om, at fortidens etnografiske og antropologiske beskrivelser var fostret af den daværende tids politiske virkelighed, at hovedparten af grønlandsskildringerne blandt andet har tjent det formål at dokumentere den europæiske overlegenhed over for den indfødte befolkning for på den måde at legitimere den dominans, som man jo udøvede i kolonien.

Derfor er spørgsmålet, hvem der kan, skal og må repræsentere hvem, når der skal billeder eller beskrivelser af Grønland i dag, naturligvis langt mere præsent nu, end det har været. Hvor det tidligere var den europæiske videnskab, der havde patent på sandheden, så er arbejdsgangen i dag, at man må gå til kilden, altså grønlænderne, hvis man vil vide noget om Grønland.

Den STORE film om Grønland

Imidlertid er det stærkt begrænset, hvad der tilflyder os af grønlandske informationer fra Grønland. Det sidste tiår har vi set især film, der fremhæves for deres særlige autentiske grønlandske islæt, men når man går filmene efter i referencerne, så viser det sig, at det er så som så med de indfødte kilder. Der sidder gerne en dansk producent eller en instruktør bag, som ved lige præcis, hvad hun gerne vil have frem i sit værk. Spillefilmen *Lysets hjerte* fra 1998 (instruktør Jacob Grønlykke, red.), den dokumentariske film *Menneskenes land. Min film om Grønland* fra 2006 (instruktør Anne Regitze Wivel, red.) og det meget om-diskuterede dokumentarprogram *Flugten fra Grønland* fra 2007 (tilrettelægger Poul-Erik Heilbuth, red.) er eksempler på sådanne produktioner.

Man kunne derfor mene, at det er på tide, at vi får lokalt producerede billeder på Grønland. Det er på tide, at den store film om Grønland bliver lavet af en grønlænder så at sige, at vi ser produktioner, der er beskrevet, udført, afviklet og ikke mindst analyseret af dem, det handler om. Det samme gør sig gældende inden for de øvrige kunstarter og i kulturlivet generelt. Flere kunststillinger, flere romaner, mere musik, billeder, lyd, tekst.

Men hvorfor sker det så ikke? Så vidt vides, er der både kompetente film- og tv-folk, forfattere, billedkunstnere, journalister og skuespillere i Grønland, så vejen skulle være banet for en strøm af grønlandsproduktioner. Forklaringen strander altid i økonomi. Noget med, at der ikke er afsat penge i de offentlige budgetter til kulturen. Det er i og for sig en klassisk og meget plausibel forklaring, som

vi også kender herfra, men som jeg vil tillade mig at betvivle og om ikke andet vil forsøge at supplere.

En sentimental-eksotisk affære

Mit særlige felt, når vi taler Grønland, er områdets billedkunstneriske produktioner. Jeg ser således en del udstillinger, der på forskellig vis har til hensigt at sætte Grønland i spil, men som næsten uden undtagelse ender i et mismask af landskabsmalerier, husflid og mytologiske inspirationer. Eller endnu værre, i ubehjælpelige forsøg på at skildre det kulturelle clash imellem oprindelig fangerkultur og den altfortærende civilisation, en sentimental-eksotisk affære, næret af dikotomien de gode gamle dage versus det gølge nu.

På sidste års store kunstmesse *Art Copenhagen* kunne man så for første gang se en stand, der eksklusivt viste kunst fra Grønland. Tanken med dette initiativ var at udbrede kendskabet til grønlandsk nutidskunst i lighed med de øvrige nordiske lande. Ideen var sådan set god nok og et udtryk for et ønske om at ville vide og vise mere. Standen, der uden konkurrence var messens største, var dog temmelig tyndt besat rent værkemæssigt. Det viste sig nemlig, da jeg snakkede med et par af de kunstnere, som man kunne have forventet at se repræsenteret, men som altså ikke var der, at flere af dem havde fravalgt den eksponeringsmulighed, simpelthen fordi de ikke ville risikere at komme til at optræde som eksotisk kuriosita på den pulserende markedsplads.

For det er ikke uden omkostninger at være grønlandsk kunstner. Fælles for de kunstnere, som jeg har kontakt med, er, at de er noget i retning af desperate over, at deres arbejder næsten pr. automatik bliver læst ind i en grønlandsklich , fordi de kurateres på baggrund af etniske og/eller kulturelle kriterier. En kliché, som de ikke kan eller vil identificere sig med.

Nye tendenser?

Man kunne forestille sig, at man i fremtiden vil se en tendens til, at der vises færre udstillinger med kunst fra Grønland. Simpelthen fordi kunstnerne ikke vil være med. En variation kunne være, at det bliver sjældnere, at vi ser kunst fra Grønland, der lanceres som grønlandsk kunst, frem for at det blander ind med al mulig anden kunst, der ikke nødvendigvis har en eksotisk sticker vedhæftet. Helt sikkert er det, at vi allerede nu oplever kunstnere, der fravælger det klassiske billedkunstsprog for i stedet at formulere deres  rinder i andre medier, der ikke umiddelbart falder ind under kunstens kategorier.

Julie Edel Hardenberg, som i mine øjne er Grønlands mest gennemgribende nulevende kunstner, laver eksempelvis bøger; børne-, kunst- og debatbøger, som ifølge mediets natur, og idet bøgerne er tresprogede, cirkulerer ud over de nationale grænser og den snævre historiske kontekst.

Inuk Silis Høegh er en anden af de kunstnere, der pendler imellem medierne. Han har igennem længere tid arbejdet i tv-formatet med nogle af de samme tematikker, som han har bearbejdet kunstnerisk. For Inuk Silis Høegh gælder det, at han foruden at være skabende kunstner er stærkt engageret i netop kunst- og kulturlivet i Grønland, en optagethed, han konkret har overført til en programrække på tv. Programmet, der var meget dynamisk, hed *QAPUK!* (skum, med bibetydningen: meget talende person, red.). I det søgte Inuk Silis Høegh og hans team at arbejde dybt i og rundt omkring kulturen ved at sammenvæve fx diskussioner i studiet med koncertindslag, oplæsninger, beretninger, vidnesbyrd, interviews med folk på gaden, teater osv.

En anden og måske vigtigere tendens er, at kunstnerne er lige så optaget (om ikke mere) af deres nære, men for os fjerntliggende scene end af eksempelvis den danske scene. Noget, der tydeligt blev betonet i forrige års store kultur demonstration, *Anersaarta* (Lad os få luft!, red.), hvis ærinde blandt andet var at gøre opmærksom på den lokale kunst og kulturs healende egenskaber i et samfund, der hovedsageligt tilføres europæiske og amerikanske kulturprodukter. *QAPUK!* kan ses som en udløber af *Anersaarta* som bevægelse. Programrækken blev udelukkende vist på KNR-tv, det lokale netværk, og har aldrig været forsøgt afsat udenlands.

Kuratorkollektivet, Kuratorisk Aktion, gjorde med sit stort anlagte udstillingsprojekt i fem akter om nordisk kolonialisme, *Rethinking Nordic Colonialism*, det nære/perifere til en del af sit koncept. I 2006 lancerede gruppen kunstudstillinger, høringer, happenings og seminarer, der involverede deltagere fra et stort antal af de tidligere magters kolonier og altså også fra Grønland. Med sit eksplisit kritiske kunstarbejde søgte Kuratorisk Aktion at udfordre de traditionelle repræsentationelle mønstre, hvorfor man lod begivenhederne udspille sig i de tidligere kolonirigers periferier (Sápmi, Grønland, Færøerne og Island) frem for i metropolen.

Det dialogiske

Man kan faktisk anskue kulturmødet imellem Grønland og Danmark som en dialog, hvor parterne udveksler informationer og synspunkter. Det er vel at mærke en dialog, der på mange måder aldrig har været særlig vellykket. Hvor den jævnbyrdige dialog kan være med til at befordre ny viden og erkendelse, ligger selve

udgangspunktet for den dansk-grønlandske dialog til hinder for den konstruktive udveksling. Det dialogiske forhold kan siges at være kommet i stand på den ene parts initiativ, idet man fra dansk side etablerede kontakten ved magtanvendelse. En kontakt, som allerede fra de tidlige kolonidage antog form af en spørgen, en „undersøgen“, en undren over det på alle måder så anderledes. For så vidt er der ikke den store forskel på den koloniale dialog og den postkoloniale; interessen og spørgelysten går helt overvejende stadig kun den ene vej.

Den store udfordring for Grønlands vedkommende synes at være at skulle komme op med den endelige fabrikation, det statement, der én gang for alle siger det hele om status i Grønland. Og som én gang for alle kan tydeliggøre det vanvittige i, at man som grønlænder jævnligt må lægge øre til ytringer om, hvad danskere, og ikke mindst danske politikere, mener om forholdene i Grønland. Jeg kan forstå, hvorfor man opgiver det projekt på forhånd. Dels fordi projektet forudsætter, at man overhovedet kan fremstille sådan noget som sandheden om Grønland. Men jeg kan også forstå, hvis man fravælger en dialog, der til tider har karakter af rapporteringspligt, for i stedet at hellige sig anden kommunikation, der ikke virker helt så skematisk, og som måske endda er orienteret et andet sted hen, til et andet publikum end det danske. Så måske er det ikke så meget pengene endda, der mangler, måske mangler der slet ikke noget?

Puls

Der foregår rent faktisk en hel masse, der har med kunst og kultur at gøre, i og uden for Grønland, som af forskellige årsager ikke umiddelbart er tilgængelig for dialog. Tv er et format, der for længst har vist sin egnethed i forhold til bred distribution. Men sagen med de grønlandske tv-programmer er bare, at de er mere eller mindre utilgængelige for andet publikum end det grønlandske, simpelthen fordi de er grønlandssprogede. Det er ikke længere (sådan som det var før i tiden) en selvfølge, at alting produceres bilingvalt i Grønland. Oversættelse til dansk er en omkostning, både tidsmæssigt og økonomisk, og den er i mange henseender unødvendig set i forhold til programmernes primære målgruppe, som jo er grønlændere, der for de allerflestes vedkommende taler grønlandsk. Vi gider ikke at undertekste, har jeg hørt udtalt – og hvorfor skulle man også det? For at være rar eller vise hensyn?

At man så som dansksproget grønlænder eller som dansksproget dansker-grønlænder som jeg (der er opvokset i Grønland, men ikke mestrer sproget tilstrækkeligt) føler sig sat uden for forståelse, det er en fair sag, som nok ikke er tilsigtet, men som har sin egen meget enkle løsning: at lære grønlandsk. At den danske offentlighed – nysgerrig såvel som samvittighedstynget – hægtes af

dialogen, det er ligeledes helt reelt, og måske endda tilsigtet, og i hvert fald et resultat af en anderledes prioritering, som pågår i Grønland.

Dialogens sparsomhed og periodiske ophør medfører ikke underligt en let desorientering her i landet, som kan udarte sig til en art irritation, hvis man ikke kan forstå, hvad stilheden (eller den fremmedartede lydmur, som grønlandsk jo kan virke som) skal gøre godt for. Og det er også fuldt forståeligt. For en af dialogens indbyggede dynamikker er jo, at dialog giver viden, giver overblik, giver noget, der minder om kontrol over – eller med. Så når dialogen ikke kører, er vi tæt på et kontroltab – og det er jo aldrig rart.

På den anden side er uvidenhed såre komfortabel, for den uvidende kan intet lastes. Og så længe Grønland forbliver utydelig, er der intet belæg for at revidere eksempelvis det hverdagsracistiske indslag, som billedet af de fulde grønlandere på Christianshavns Torv er udtryk for, og ej heller den institutionaliserede racisme, som praktiseres i det danske folkestyre.

Midlertidig afslutning

Enden på denne her tekst skal være en opfordring til at begynde at lede efter Grønland nogle andre steder, end det bliver gjort i dag. Hvis man virkelig gerne vil vide noget om Grønland, bør man først og fremmest ophøre med at søge det specifikke, det autentiske, det særlige. Det er en misforståelse, at der skulle findes en sandhed om Grønland, heller ikke grønlanderne kan fremstille en sådan. Derimod er Grønland alle vegne, fluktuerende i billeder, i lyd, i samvær, lige her og nærvæd og mange gange i nogle former, der ligner alt muligt andet, som man kender fra andre kulturer. Særligt internettet har gjort det muligt for Grønlands kunst- og kulturfolk at producere og distribuere til hele den websammenbundne verden, en mulighed, der udnyttes flittigt. Derfor skal her afslutningsvis gives et antal links – web såvel som analoge, som forhåbentlig til sammen kan udgøre en mangfoldighed af døre, som man kan besøge Grønland igennem. Tilbage er der kun at sige: *Tamassi iseritsi!* eller på dansk: Velkommen alle sammen!

Litteratur og film

Arke, Pia
2003

Scoresbysundhistorier. Fotografier, kolonisering og kortlægning. København: Borgens Forlag.

Bjørst, Lill Rastad
2008

En anden verden. Fordomme og stereotyper om Grønland og Arktis. København: Forlaget BIOS.

Fleischer, Ujarneq

2008 Spillefilm: Tikeq, Qiterleq, Mikileraq, Eqqeqqoq.

2009 Kortfilm: Pupartut. <http://ja-jp.facebook.com/pages/Ujarneq-Fleischer-ItsuMarlo-Parlo-Studio/68606040319?ref=mf>.

Frank, Ivalo

2009 Dokumentarfilm: Tro, håb og Grønland. <http://www.ivalofrank.com/>.

Gant, Erik

2005 Boreality-TV: Inuit Experimentet. Postkolonialistisk analyse af et rimfrisk eksempel. http://www.danbbs.dk/~e_gant/InuitExperiment.pdf.

2008 Om det gådefulde og diabolske i dansk grønlandspolitik. http://www.danbbs.dk/~e_gant/raetselhaft.pdf.

Hardenberg, Julie Edel

2005 Den stille mangfoldighed/The Quiet Diversity/Nipaatsumik Assigiingitsitaarneq. Nuussuaq: Milik Publishing.

2007 ABCT. Nuussuaq: Milik Publishing.

2008 Move On. Nuussuaq: Milik Publishing.

Høegh, Inuk Silis

1999 Kortfilm: Sinilluarit (Good Night). Nuna Manna Pictures.

Rødbrø, Eva Marie

2009 Kunstvideo: Fuck You, Kiss Me. <http://www.charlottenborg-fonden-reg.dk/mediaplayer/0658.html>.

SUM

2009 Magasin for samtidskunst. Nr. 4. Gæsterektorer: Kuratorisk Aktion. Billedkunstskolernes forlag.

Thisted, Kirsten

2005 Postkolonialisme i nordisk perspektiv: Relationen Danmark-Grønland. I: H. Bech & A. Scott Sørensen (red.): Kultur på kryds og tværs. Århus: Forlaget Klim.

Trondhjem, Jørgen

2008 Moderne grønlandsk billedkunst. En undersøgelse af den grønlandske kunstinstitution og dens refleksion af lokale og globale processer i værker og praksis. Ph.d.-afhandling. København: Afdeling for Eskimologi og Arktiske Studier, Københavns Universitet.

Vebæk, Mâliâraq

1982 Katrines historie. Atuakkiorfik.

Links og personer

Angu, musiker: www.angu.nu eller <http://www.myspace.com/angumotzfeldt>.

Arke, Pia, billedkunstner.

The Benefits: <http://www.myspace.com/thebenefits>.

Berthelsen, Julie, musiker: <http://www.julie.gl/> eller <http://www.myspace.com/julieivaloberthelsen>.

Bibi Chemnitz, tøjdesigner: <http://www.bibichemnitz.com/>.

DDR, musikgruppe: Genindspilning og fortolkning af Gasolins „Fra Kap Farvel til Umánarssuaq“. http://www.youtube.com/watch?v=iwiR-u-cZyU&feature=player_embedded.

Grønlands Innovationscenter, aktivitetshus for udvikling af arktisk teknologi: <http://www.greenland-innovation.com/A-1.html>.

Hardenberg, Julie Edel, billedkunstner.

Høegh, Bolatta Silis, billedkunstner.

Høegh, Inuk Silis, billedkunstner.

Information, dagblad: Jævnlig artikler om Grønland. <http://www.information.dk/>.

Juno, musiker: <http://www.myspace.com/junomyspace>.

Kalaallit Illuutat/Grønlændernes Hus: <http://www.sumut.dk/>.

Katuaq, Kulturhuset i Nuuk: <http://www.katuaq.gl/default.aspx>.

Kleemann, Jessie, performancekunstner og skuespiller.

KNR, Grønlands Radio og Tv, online: www.knr.gl.

KNR-Unge: <http://www.knr.gl/index.php?id=4769>.

Medonos, Jakub Christensen, blogspot: <http://www.blogforyouthstudies.blogspot.com/>.

Nielsen, Nive: <http://www.myspace.com/nivenielsen>.

3900-pictures, produktionsselskab, producent af spillefilmen Nuummioq: <http://www.3900pictures.com/Home.html>.

Nordatlantens Brygge: Kulturhus for Nordatlantisk kunst og kultur. <http://bryggen.dk/>.

Onlinearkivet www.ibenmondstrup.dk: Tekster om og billeder fra Arktis. www.ibenmondstrup.dk.

Onlinearkivet „Arktiske billeder“: Fotografier fra tiden ca. 1860-1930. <http://arktiskebilleder.dk/>.

QAPUK!, tv-program: <http://www.knr.gl/index.php?id=2309>.

Rethinking Nordic Colonialism. A Postcolonial Exhibition Project in Five Acts, dokumentation på nettet: <http://www.rethinking-nordic-colonialism.org/>.

Sermitsiaq, onlinenyheder fra Grønland: <http://sermitsiaq.gl/>.

Sofa-aapalaartoq, tv-program: <http://www.knr.gl/index.php?id=1865>.

Støvlbæk, Arnajaraq, billedkunstner.

Taseralik, Kulturhuset i Sisimiut: <http://taseralik.gl/>.

Susan Whyte holder festtalen for den nye doktor John Liep.

Foto: Thomas Villads.

